

TÉMA:

Trestný čin čarodějnictví

BADATELSKÁ OTÁZKA:

Jak si naši předkové představovali čarodějnice a jejich činnost?

KONCEPT HISTORICKÉHO MYŠLENÍ:

dobové perspektivy, příčiny a důsledky

RVP ZV:

vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti, doloží příklady vlivu náboženství na jednání lidí v různých epochách

BADATELSKÁ ČINNOST:

Žák analyzuje dva dobové prameny, vyhledává v nich odpovědi na požadované otázky a komparuje je.

EVOKACE:

Nakreslete, jak si představujete čarodějnici – vzpomeňte si například na klasické české pohádky. Nezapomeňte na typické čarodějnické atributy.

S aktivizací souvisí aktivizační obrázky, ve skupinové diskuzi se lze zaměřit na roli čarodějnice v populární kultuře a různé čarodějnické postavy. Další možnost aktivizačního úkolu: Udělejte si společnou myšlenkovou mapu na téma čarodějnice. Každý žák ji může vytvořit samostatně, je možná práce ve skupinách či s celou třídou dohromady, záleží na okolnostech a atmosféře.

Čarodějnictví a všelijaká jiná škodlivá kouzla, která pokutou meče aneb upálením na pohlaví mužském a na pohlaví ženském zahrabáním aneb též upálením ztrestána býti mají. [...]

Mordové rozličnými způsoby aneb prostředkem rozličných příčin se vykonávají, jako trávením, kouzly skrze baby, které truňky z jiných plod vyhání, jed skupující lidem ho dávají, studnice nakažují, rozličnými kouzly lidi suší, dobytek jich moří... Ti všichni, kdyby dopadeni byli, pokutami podle uvážení ztrestáni býti mají. [...]

Když vyšetřováním vyjde najevo, že čin, škoda neb jiné okolnosti, z nichž je dotyčná osoba nařčena, jsou pravdivé, může soudce takovou podezřelou osobu dát zatknout a uvěznit. Musí však přitom dbát za prvé, že je nutno současně se zatčením provést prohlídku šatů, bytu a domu, zda zatčený vlastní čarodějné věci, jako olej, masti, škodlivé prášky, zbraně, lidské kosti, hrnce naplněné nepřístojnými věcmi, čarodějná vosková světla nebo voskové, jehlicí probodané obrazy, hostie, krystaly, jasnovidná zrcadla, pokyny od zlého nepřítele, čarodějnické knížky a podobně. Za druhé pak má nechat obviněnou osobu prohlédnout na těle katem, zda nemá na tajných místech skryté věci nebo jiná pravá ďábelská znamení.

Zdroj: Constitutio Criminalis Ferdinanda – zákoník Ferdinanda III. pro Dolní Rakousy (1656), dostupné v: *Neue Peinliche Land-Gerichts-Ordnung In Oesterreich unter der Enns*, Wien 1757.

Otázky a ilustrativní řešení:

1. Jak má být podle zákoníku Ferdinanda III. trestáno čarodějnictví? Uvedte dva způsoby vyplývající z textu:
pokutou meče aneb upálením na pohlaví mužském a na pohlaví ženském zahrabáním aneb též upálením ztrestána býti mají – popravou mečem (setnutím hlavy), zahrabáním do země, upálením
2. Jaké činnosti vykonávají podle zákoníku čarodějnice?
trávením, kouzly skrze baby, které truňky z jiných plod vyhání, jed skupující lidem ho dávají, studnice nakažují, rozličnými kouzly lidi suší, dobytek jich moří – trávení jedem, potraty, otravu vody ve studni, „sušení“ – stárnutí lidí, moření (zabíjení / trávení) dobytka
3. Jak probíhal soud s čarodějnicí?
Za prvé: musí však přitom dbát zaprvé, že je nutno současně se zatčením provést prohlídku šatů, bytu a domu, zda zatčený vlastní čarodějné věci.
Za druhé: má nechat obviněnou osobu prohlédnout na těle katem, zda nemá na tajných místech skryté věci nebo jiná pravá ďábelská znamení.
4. Které předměty v domácnosti mohly čarodějnicí usvědčit?
vlastní čarodějné věci, jako olej, masti, škodlivé prášky, zbraně, lidské kosti, hrnce naplněné nepřístojnými věcmi, čarodějná vosková světla, nebo voskové, jehlicí probodané obrazy, hostie, krystaly, jasnovidná zrcadla, pokyny od zlého nepřítele, čarodějnické knížky a podobně – prakticky též předměty běžné denní potřeby

V čarách a kouzelnictví pověrné ke zdraví prostředky škody, které vždycky v přítomnosti z existence a nikdy v jeho nepřítomnosti se dějí, při něm neb ní nalezené podezřelé neb zapovězené knihy, zrcadla se zlým duchem, krví neb bez krve psané cedulky, lidské kosti [...].

[Dále je] „nepřirozená povědomost budoucích nepochopitelných věcí, od špatných lidí předsevzaté hádání a obzvláště před jinými, jako když jejich pole se zelenají, jiných schnou, jich dobytek užitečný jim stažený bude, a že kdyby podezřelá osoba jiné lidi čarám vyučovali se obětovala, nepochopitelné lidské skutky provozovala, v povětrí lítala. [...]

Odkud, jak dlouho a od kterého času on se zlým duchem svůj závazek neb smlouvu, obecnstvo má na jak dlouhý čas, zdali písemně neb ústně, jakou příležitostí, kde a v kterém místě, kdo jest přítom byl, kde a jaké znamení toho jest, jakým způsobem on neb ona čarodějnictví provozovala, kde a jak často proti tomu s jakou škodou a kterak zase komu pomoci mohla, od koho a kdy a v čí přítomnosti se tomu naučila.

Zdroj: Constitutio criminalis Josephina – zákoník Josefa I., Jeho Milosti římského císaře, uherského a českého krále etc. Josefa Prvního, arciknížete rakouského et cetera, Pána našeho Nejmilostivějšího, nové právo útrpné a hrdelní pro Království české, Markrabství moravské a Knížectví slezské, Praha 1708, dostupné z: <https://web.archive.org/web/20211229064540/http://eod.vkol.cz/ii630310/ii630310.pdf>

Otázky a ilustrativní řešení:

1. Jak má být podle zákoníku Josefa I. rozpoznáno čarodějnictví? Uveďte dva způsoby vyplývající z textu:
držení podezřelých knih, specifické činnosti (viz následující otázka)
2. Jaké činnosti vykonávají podle zákoníku Josefa I. čarodějnice?
nepřirozená povědomost budoucích nepochopitelných věcí, od špatných lidí předsevzaté hádání a obzvláště před jinými, jako když jejich pole se zelenají, jiných schnou, jich dobytek užitečný jim stažený bude, a že kdyby podezřelá osoba jiné lidi čarám vyučovali se obětovala, nepochopitelné lidské skutky provozovala, v povětrí lítala – věštění budoucnosti, otrávení dobytka, vyučování čarodějnictví, nepochopitelné skutky, létání v povětrí
3. Na co je podle zákoníku Josefa I. potřeba ptát se osoby usvědčené z čarodějnictví u soudu? Uveďte alespoň tři náležitosti vyplývající z textu.
Odkud, jak dlouho a od kterého času on se zlým duchem svůj závazek neb smlouvu, obecnstvo má na jak dlouhý čas, zdali písemně neb ústně, jakou příležitostí, kde a v kterém místě, kdo jest přítom byl, kde a jaké znamení toho jest, jakým způsobem on neb ona čarodějnictví provozovala, kde a jak často proti tomu s jakou škodou a kterak zase komu pomoci mohla, od koho a kdy a v čí přítomnosti se tomu naučila – od kdy se čarodějnictví věnuje, od koho se to naučila, kdo byl jejímu zaučení přítomen...
4. Které předměty v domácnosti mohly čarodějnici usvědčit?
při něm neb ní nalezené podezřelé neb zapovězené knihy, zrcadla se zlým duchem, krví neb bez krve psané cedulky, lidské kosti

Souhrnné otázky k oběma pramenům:

	<i>Constitutio Criminalis Ferdinanda</i> – zákoník Ferdinanda III. (1656)	<i>Constitutio criminalis Josephina</i> – zákoník Josefa I. (1707)
Na základě vybraných úryvků jmenujte tři rozdíly mezi vymezením čarodějnictví v obou zákonících.	Podrobnější popis předmětů, které může mít čarodějnice doma. Podrobnější popis čarodějních aktivit. Podrobnější popis soudu s čarodějnicí.	Čarodějnice/čaroděj může být ženského i mužského pohlaví. Vyučování čarodějnictví. De facto mírně lakoničtější popis.
Na základě vybraných úryvků jmenujte dvě až tři shodné charakteristiky, které mohly osoby usvědčit z čarodějnictví.	Aktivity čarodějnic (létání v povětří, otrava dobytka, polí, léčitelství). Předměty nalezené doma. Svědectví blízkých osob.	Aktivity čarodějnic (létání v povětří, otrava dobytka, polí, léčitelství + povědomí o budoucnosti). Předměty nalezené doma. Svědectví blízkých osob.

Náměty k dalším úkolům a diskuzi k tématu:

- Jaké byly podle vás příčiny nařknutí někoho z čarodějnictví? O čem nás informuje výše uvedený text?
Lze zmínit: charakterové vlastnosti – závist, strach, lze zmínit otázku křesťanské víry a strachu z pekla, otázku udávání...
- Proč mohly čarodějnické procesy trvat i několik let a zasáhnout stovky osob?
Dlouhodobá organizace, systematickosti tzv. inkviziční komise (lze vysvětlit tento termín), podpora vrchnosti, otázky majetkové a exekuční...
- Vyhledejte, jaké tradice se pojí s tzv. filipojakubskou nocí, jaké jsou jejich kořeny a současná podoba. Uveďte zdroje.
30. duben – pálení čarodějnic (srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1len%C3%AD_%C4%8Darod%C4%9Bjnic). Lze zmínit pohanské tradice a jejich adaptaci do křesťanského světa.